

Vetenskapsrådet och Kungliga biblioteket
Karl Gertow och Camilla Lindelöw

Angående bedömningskriterier för FAIR forskningsdata och vetenskapliga publikationer

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har getts möjligheten att yttra sig över Vetenskapsrådets (VR) regeringsuppdrag rörande bedömningskriterier för FAIR forskningsdata (U2017/05169/F) och Kungliga bibliotekets (KB) regeringsuppdrag gällande bedömningskriterier för FAIR vetenskapliga publikationer (U2017/05168/F).

Uppdraget består i att ta fram kriterier för att kunna bedöma i vilken utsträckning forskningsdata och vetenskapliga publikationer som helt eller delvis tagits fram med offentlig finansiering uppfyller de s.k. FAIR-principerna. Därutöver ska KB föreslå en metod som visar en samlad bild över om FAIR-principerna uppfylls.

Yttrandet har tagits fram av SUHF:s arbetsgrupp för forskningsdata (Stefan Eriksson, KI, Hanna Höie, Malmö universitet, Sabina Anderberg, Stockholms universitet, och Lars Alberius, SUHF:s kansli). Arbetsgruppen har tagit in synpunkter från sina respektive lärosäten.

Då lärosätena genom SUHF getts mycket kort om tid att ta fram ett yttrande har det inte funnits tid för någon form av remiss till SUHF:s medlemslärosäten.

Vetenskapsrådets uppdrag

Arbetsgruppen konstaterar att Vetenskapsrådets (VR) dokument är en bra svensk översättning av principerna och kan fylla en funktion i det sammanhanget, men tyvärr är de inte fullt tillräckliga att använda som kriterier.

Texten utgörs till stor del av återgivande av de 15 underliggande principerna bakom de fyra FAIR-principerna samt reflektioner kring dessa. Dokumentet skulle kunna kortas ner betydligt och i stället tydligare hänvisa till den befintliga dokumentationen om principerna och om hur graden av FAIR kan mätas. Vidare menar arbetsgruppen att det är svårt att bedöma kriterierna utan en tillhörande implementeringsplan, som görs stegvis och tar utgångspunkt i redan befintliga genomförbara kriterier.

Gruppen är medveten om att uppdraget är att ta fram kriterier, inte implementera dessa. Men det hade varit bra att ta med resonemang om vad som går att implementera i ett första, andra och eventuellt tredje skede. Det hade varit bättre att låta varje princip följas av en förklarande kommentar och i punktform ange de kriterier VR vill lägga till förutom det som framgår av principen.

Ett annat sätt vore att ta fram enkla kriterier som minimerar hanteringen. Ett enkelt första kriterium för forskningsdata skulle kunna vara: "Ett dataset är deponerat i ett repositorium som är certifierat av CoreTrustSeal." Ett annat: "Ett dataset har en persistent identifierare, PID/DOI."

Ett litet antal av den typen av specifika kriterier vore betydligt enklare och realistiska i nuläget att följa upp. De skulle dessutom innebära betydligt mindre hantering än att behöva förhålla sig till om varje dataset uppfyller alla aspekter av var och en av de 15 delprinciperna i FAIR-begreppet.

I ett sådant här arbete är det viktigt att det finns utrymme för forskningens olika discipliner att själva utveckla kriterier som är FAIR, men för att denna utveckling ska gå i rätt riktning krävs tydliga riktlinjer så att utvecklingen varken stannar upp eller drar ut alltför mycket på tiden. Viktigt är därför att ta lärdom av hur andra länder – som Australien, Nederländerna och Finland som nämns i dokumenten – arbetat med dessa frågor.

Kungliga bibliotekets uppdrag

Kungliga bibliotekets (KB) dokument är bra. Det är lagom långt, välformulerat och välstrukturerat med inledande definitioner, omvärldsrappport och lägesbeskrivning innan man går över till rekommendationer och förslag på bedömningskriterier. KB knyter an till EU-kommissionens plan, fokuserar på delarna med tydligast koppling till publikationer och poängterar vikten av att arbeta vidare på och utveckla redan existerande ekosystem för publikationer. Vad gäller metadata om publikationer är rekommendationerna bra och hanterbara, men de skulle främjas av en mer fullständig och förklarande sammanställning, i stil med den som VR gör. Det är vidare konstruktivt att KB tar hänsyn till olika ämnesområden genom att föreslå uppföljning per publikationstyp.

Rent allmänt är det viktigt att skapa enkla och tydliga system där forskarnas behov står i centrum. Dokumenten som beskriver systemen måste vara korta och tydliga. Inte heller ska man tillskriva forskarna ett intresse eller behov som de själva inte ser som viktigt för dem.

I det sista avsnittet med förslag på bedömningskriterier ringar rekommendationerna in vad som konkret behöver göras, så som att utveckla infrastrukturen för repositorer och Swepub, utveckla metadata för publikationer, förse alla elektroniska publikationer med en persistent identifierare m.m. Det är enkelt och tydligt uppställt. Arbetsgruppen menar att det är bra att kravet på autentisering kan tas bort eftersom detta inte är aktuellt i ett öppet tillgängligt publiceringssystem.

Gruppen menar att det är bra det i förslaget lyfts att även utgivarna behöver stöd och hjälp med bl.a. persistent identifierare och metadata, samt att de får tydliga riktlinjer och tid på sig för omställningen.

Sammanfattningsvis menar Arbetsgruppen för forskningsdata

- att VR:s dokument är en bra svensk översättning av FAIR-kriterierna, men att mer arbete behöver göras för att kriterierna ska vara kunna vara tillämpliga och användbara för svenska forskare.
- att KB tolkat uppdraget på ett bra sätt och att utgångspunkterna för resonemangen är riktiga, sedan återstår det en del när det gäller att ta fram en metod för att kunna bedöma graden av FAIR men den delen av uppdraget tolkar gruppen som att det är något KB ska arbeta vidare med efter att VR och KB tagit fram kriterierna för publikationer respektive forskningsdata

Enligt uppdrag

Marita Hilliges
generalsekreterare